

POLICY PAPER

Výzvy slovenských mimovládnych organizácií pri poskytovaní humanitárnej pomoci v regióne Blízkeho východu

Autor: Daniel Kaba

Júl 2021

TVÁRE MIGRÁCIE

Autor: Daniel Kaba

Jazyková korektúra: Jana Vicenová

Foto na obálke: Tomáš Halász

Grafické spracovanie: Michal Šandrej

Tento projekt je financovaný
z prostriedkov Európskej únie

Tento dokument vznikol za finančnej podpory Európskej únie. Za obsah tohto dokumentu zodpovedá výlučne Platforma rozvojových organizácií – Ambrela a za žiadnych okolností ho nemožno považovať za názor Európskej únie.

Dokument je publikovaný v rámci projektu „SDGs and Migration – Multipliers and Journalists Addressing Decision Makers and Citizens in the EU“, ktorý sa realizuje vďaka programu Európskej únie pre vzdelávanie a zvyšovanie povedomia (Development Education and Awareness Raising – DEAR) a v rámci projektu „Budovanie riadiacich, koordinačných a implementačných kapacít aktérov v oblasti rozvojovej spolupráce, podporeného z prostriedkov SlovakAid“

Výzvy slovenských mimovládnych organizácií pri poskytovaní humanitárnej pomoci v regióne Blízkeho východu

Predkladaný dokument nadväzuje na predošlý dokument z dielne Ambrely s názvom „Rozvojové a humanitárne aktivity Slovenskej republiky na Blízkom východe ako reakcia na sýrsku krízu“¹, ktorý opisoval prístup a možné scenáre vývoja rozvojovej a humanitárnej pomoci SR v krajinách Blízkeho východu.

Tento dokument sa už týka konkrétneho pôsobenia slovenských mimovládnych organizácií v regióne a ich aktuálnych výziev pri poskytovaní humanitárnej a rozvojovej pomoci obyvateľstvu, ako aj návrhov na zlepšenie systému implementovania projektov (pre donora a ďalších stakeholderov). Vznikol ako výstup a sumarizovanie výsledkov z výskumu Ambrely, uskutočneného v rámci projektu „Globálne ciele a migrácia“ a podporeného zo zdrojov EÚ v rámci programu DEAR. Informácie uvedené v tomto dokumente sa opierajú o výstupy (i) diskusie vo fokusovej skupine (FGD) zo dňa 16. júla 2020 s názvom „Adaptation of Slovak NGOs and their Partners operating in the Middle East to the COVID-19 situation“², (ii) z dotazníka zaslaného dňa 11. marca 2021 členským organizáciám Ambrely a (iii) zo štyroch rozhovorov uskutočnených s pracovníkmi slovenských mimovládnych organizácií v dňoch 16. – 19. marca 2021.

1 Kaba, 2021

2 Ambrela: FGD, 2020

Vplyv Sýrskej krízy na obydlia a infraštruktúru v krajine. Foto: UNHCR

Prítomnosť slovenských mimovládnych organizácií v regióne

V regióne Blízkeho východu pôsobí približne desať slovenských mimovládnych organizácií a jedna vysoká škola, sedem z nich je členom Platformy rozvojových organizácií – Ambrela³. Tieto sú aktívne väčšinou v Libanone^{4,5} a v menšej miere v Iraku a Sýrii⁶. V porovnaní s inými humanitárnymi krízami vo svete sa slovenské subjekty v najväčšom počte angažujú práve pri pomoci v sýrskej kríze. Hoci sa oficiálna pomoc SR nerealizuje len cez mimovládny sektor, tento nástroj prispieva výraznou mierou nielen k zvyšovaniu znalostí a skúseností aktérov systému rozvojovej pomoci, ale aj povedomia slovenskej verejnosti a prispieva k väčšej vizibilite značky SlovakAid aj v zahraničí.

Až na výnimky je pre slovenské organizácie najmä z finančného hľadiska náročné pôsobiť dlhodobo v iných ako prioritných krajinách SlovakAid. Pri niektorých organizáciách tvoria prostriedky SlovakAid ročne 40 – 90 % ich rozpočtu v príslušnej krajine pôsobenia.

3 ADRA Slovensko, Človek v ohrození, Habitat for Humanity, Magna, Nadácia Integra, Slovenská Katolícka Charita, Vysoká škola zdravotníctva a sociálne práce sv. Alžbety

4 Markovič Baluchová, 2020

5 Markovič Baluchová, 2021

6 SKCH, 2019

Slovenské subjekty sa výrazne líšia pokiaľ ide o model ich fungovania, pričom pravidlá z dielne hlavného donora SlovakAid (oprávnenosť a výška nákladov, spôsob reportovania a pod.) sú pre nich rovnaké a neumožňujú im väčšiu adaptáciu na ich model.

Niektoré z nich majú priamo v teréne lekárske tímy⁷ a vlastný personál (napríklad MAGNA a VŠ zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety), poprípade si založili v krajine pobočku a kladú dôraz na prítomnosť svojho projektového manažéra a budovanie kapacít miestneho partnera⁸ (Človek v ohrození). alebo sú súčasťou medzinárodnej siete (Slovenská katolícka charita, ADRA Slovensko), pričom sa podieľajú na prieskume potrieb, dizajnovaní projektov, monitoringu. Iné samotnú implementáciu nechávajú primárne na miestnej organizácii, a pomáhajú s reportingom a monitoringom smerom k donorum. (Nadácia Integra), Ostatné zasa pôsobia najmä v oblasti fundraisingu a verejnej informovanosti bez ambície riešiť operatívne veci v teréne. (UNICEF Slovensko). Iné samotnú implementáciu nechávajú primárne na miestnej organizácii, a pomáhajú s reportingom a monitoringom smerom k donorum. Ostatné zasa pôsobia najmä v oblasti fundraisingu a verejnej informovanosti bez ambície riešiť operatívne veci v teréne.

Prekážky a výzvy v poskytovaní pomoci v regióne

Viacerí účastníci a účastníčky fokusovej skupiny (v rámci uskutočneného výskumu Ambrely) sa zhodli, že sa ťažšie fundraisuje na aktivity pomoci tomuto regiónu v porovnaní s inými projektmi napríklad v Afrike. Z ich vyjadrení vyplýva, že do istej miery to môže byť spôsobené predstavami verejnosti, ktorá si región spája s fenoménmi, ako je terorizmus, migrácia, ropné bohatstvo, prípadne s neschopnosťou miestnych vlád riešiť dlhotrvajúce konflikty.

Situácii by mohlo, keby MZVaEZ SR venovalo viac pozornosti humanitárnym témam v komunikácii smerom k verejnosti. Za zváženie by stálo využitie tzv. „matching funds“, kedy pre vytvorenie synergického efektu a väčšieho dopadu, verejné zbierky mimovládnych organizácií podporí určitým dielom aj štátna správa.

Za najväčšie prekážky pre efektívne pôsobenie v teréne od vypuknutia pandémie zástupcovia mimovládnych organizácií uvádzajú (i) obmedzenie vychádzania z dôvodu pandemických opatrení (ii) rýchlo sa meniace potreby (potreba poskytnúť potravinovú pomoc, zabezpečiť živobytie, zabrániť zhoršeniu situácie v rodinách, senzitívne reagovať na medzikomunitné napätie atď.) a (iii) meniace sa podmienky poskytovania pomoci (zhoršený prístup do cieľových lokalít – potreba žiadať povolenia, obmedzené možnosti počas pandémie). Ďalej masové protesty a s tým súvisiace obmedzenia pracovnej doby úradov (vydanie napr. stavebných povolení a pod.), blokácie ciest. Významnú prekážku predstavovali tiež finančné transfery lokálnemu partnerovi z dôvodu devalvácie meny, kolapsu ekonomiky a následných obmedzení bankového systému v Libanone. Výbuch v prístave v Bejrúte mal tiež implikácie vo vzťahu k projektom. Vo všeobecnosti najmä v Libanone došlo k obrovským zmenám v krátkom časovom období, vrátane lehoty medzi prípravou a schválením projektov SlovakAid.

7 Magna, 2021

8 ČVO, 2021

Človek v ohrození zabezpečuje vzdelávanie v Iraku. Foto: Tomáš Halász

Z fokusovej skupiny⁹ vyplýva, že „Pandémia však priniesla ťažkosti nielen beneficiantom projektov, ale aj do činnosti mimovládnych organizácií, psychickej pohody ich zamestnancov a komunikácie s darcami. Všetci účastníci poukazovali na zvýšené úsilie a pracovné vyťaženie, ktoré sa často uskutočňovalo s rovnakými platmi alebo vôbec bez plátov, zatiaľ čo videli menej viditeľné výsledky svojej práce.“ (účastník/čka fokusovej skupiny)

Zúčastnené organizácie preukázali odolnosť a flexibilitu, zriadili horúce linky na udržiavanie kontaktu s príjemcami a poskytovanie informácií, poskytovali lekárske materiály, online vzdelávanie a psychosociálnu podporu a ďalšie typy urgentných zásahov. Dlhodobé aktivity ako kopanie studní, rodičovské plánovanie alebo školenia boli odložené alebo zastavené.

Poučenia z praxe a návrhy na zlepšenie:

Flexibilita podmienená pandémiou covidu-19

Pokiaľ ide o poučenia a návrhy na zlepšenie (ako výstupy z uskutočneného výskumu Ambrely) v tejto oblasti, účastníci zdôraznili dôležitosť udržiavania kontaktu s príjemcami ako najvyššieho cieľa a potrebu byť flexibilní pri reagovaní na neustále zmeny determinované pandémiou. Pokiaľ ide o prevenciu násillia,

9 Ambrela: FGD, 2020

je dôležité kontinuálne podporovať nielen utečencov, ale aj miestnych obyvateľov v núdzi postihnutých covidom-19 a finančnou krízou (prípád Libanonu), inak hrozí eskalácia napätia¹⁰.

Okrem potreby navýšiť rozpočet na humanitárnu pomoc SR navrhujú respondenti a respondentky z mimovládnych organizácií v prípade mimoriadnej situácie (mimo vyhlásených výziev) aktivovať spomínaný systém „matching funds“ pre jednotlivé mimovládne organizácie alebo ich konzorciá, zverejňovať žiadateľom o dotácie hodnotenia ich jednotlivých projektov s cieľom zvýšiť ich kvalitu do budúcnosti alebo určiť presný čas, dokedy audítor spracuje záverečné vyúčtovanie projektu, pretože v niektorých prípadoch čakať tri mesiace – bez konkrétnej informácie je najmä pri humanitárnom projekte ťažké pre partnerské organizácie s obmedzenými zdrojmi, keď predfinancovali poslednú splátku a čakajú na jej refundáciu.

Pri tzv. COVID-19 grantových výzvach, ktoré boli vyhlásené minulý rok, bola rekordne krátka doba schválenia podaných projektových žiadostí, no schválenie záverečnej správy sa v niektorých prípadoch natiahlo na niekoľko mesiacov. Medzi návrhmi sú tiež zrušiť potrebu podpisovania žiadostí o zmeny v humanitárnom projekte štatutárom, pretože to berie čas (štatutár nemusí byť k dispozícii hneď na podpis, keď sa vypracujú zmeny, tie však musia byť schválené čo najskôr, aby sa uskutočnili načas). Zrušiť potrebu pečiatky „Kópia súhlasí s originálom“, pretože to si vyžaduje tlač mnohých skenov dokumentov (lebo od partnera máme skeny), pečiatkovanie a následné skenovanie. Ďalej uviedli potrebu zjednodušenia projektových formulárov (napríklad aj cez obmedzený počet slov v niektorých častiach).

Medzi návrhmi bolo tiež skrátenie povinnej minimálnej dĺžky trvania projektu¹¹ (momentálne dvanásť mesiacov, čo je pri relatívne malých SlovakAid dotáciách od SAMRS v niektorých prípadoch veľmi dlhá doba), zjednodušiť rozpočty, aby sa drobné položky nemuseli rozpisovať v pláne rozpočtu, ale zaviedli sa väčšie skupinové položky. Samostatnú kapitolu predstavuje návrh zaviesť „Cash-for-health interventions“ a „Cash transfers interventions“ ako bežný spôsob humanitárnej pomoci zohľadňujúc aktuálne trendy a medzinárodné štandardy humanitárnej pomoci.

Prispôsobenie SlovakAid projektov aktuálnej situácii v teréne

Mimoriadne dôležitou sa ukazuje (z výpovedí v rámci uskutočneného výskumu Ambrely) potreba budovania interných kapacít organizácií, či už z pohľadu starostlivosti o zamestnancov, prevencie pred syndrómom vyhorenia, bezpečnosti personálu v teréne, ale aj z pohľadu ekonomicko-logistického zabezpečenia. Tomuto by mali byť prispôbované aj projekty SAMRS¹².

Mimovládne organizácie pozitívne hodnotia ochotu zo strany donora MZVaEZ SR a jeho agentúry SAMRS (SlovakAid) počas pandémie riešiť vzniknuté „ad hoc“ situácie/komplikácie pri projektoch (presuny v rámci rozpočtu, komunikácia so zastupiteľským úradom a pod.) a ústretovosť ohľadom zmien v projektoch.

Pridanú hodnotu slovenského pôsobenia vidia zástupcovia mimovládnych organizácií napríklad v individuálnom prístupe, v dôraze na rovnocenné partnerstvo s lokálnym partnerom a vzájomný rast

¹⁰ Ambrela: FGD, 2020

¹¹ SlovakAid, 2021

¹² SlovakAid, 2021

Zabezpečenie pitnej vody pre obce Bashik a Bahzan v irackom Kurdistane. Foto: SKCH

alebo schopnosť vypĺňať medzery slovenských intervencií (sektorové, geografické a pod.) tam, kde nie sú pokryté potreby veľkými donormi.

Z pohľadu humanitárnej pomoci je pre slovenské subjekty región Blízkeho východu významný. Zároveň z ich vyjadrení vyplýva, že oficiálna humanitárna pomoc do regiónu by mala byť lepšie strategicky nastavená, efektívnejšia a finančne posilnená.

Zaujímavý pohľad ponúkla jedna z respondentiek fokusovej skupiny, FGD¹³, keď uviedla, že „MZV by mohlo prehodnotiť, či napr. sektor vzdelávania (najmä detí) nechce podporiť iným, strategickejším spôsobom. Mne osobne pripadá neetické, ak robíme vizibilitu s triedami plnými detí, ak tieto o rok už nie sú v škole, pretože sa projekt skončil. Niektorí donori sa špecificky profilujú na vzdelávanie, iní ho vyškrtli zo svojich priorít, lebo nevedeli zabezpečiť jeho kontinuitu. Jedno aj druhé je úplne v poriadku, ale snažiť sa byť niekde v strede mi pripadá viac ako voľba zo sebeckých než z humanitárnych dôvodov.“

Rovnaká respondentka ďalej uvádza, že „ak sa (vzdelávanie) nachádza medzi ostatnými sektormi, dostáva sa v čase krízy do úzadia (keď sa zhoršia podmienky pre život, prioritizujú sa projekty zamerané na zdravie, obživu). Vo vzdelávaní je však najviac zo všetkých sektorov potrebná kontinuita. Dávalo by zmysel podporiť dlhšie projekty (napr. 2- až 3-ročné) a cielene zamerať výzvu na vzdelávanie. Pri terajšom spôsobe je to sťaž najčastejšie jednoročných projektov (pretože natiahnúť projekt napr.

13 SlovakAid, 2021

za 200 000 na dva roky je neefektívne), ktoré síce do istej miery napomôžu vzdelaniu (ak vyhrajú v konkurencii s infraštruktúrnymi, zdravotnými a projektmi na podporu zamestnanosti), no keďže nemajú kontinuitu, ich výsledky nie sú udržateľné.“¹⁴

Podľa vyjadrení fokusovej skupiny by bolo užitočné vedieť, aký zámer má MZVaEZ SR/SAMRS ohľadom pokračovania v geografickom zameraní dotačných grantových výziev na humanitárnu pomoc, t.j. na koľko rokov (napr. päť až desať) je MZVaEZ SR ochotné sa „zaviazať“, že bude podporovať daný región, aby implementátori vedeli, že v danom regióne môžu dlhodobo rozvíjať svoj network a expertízu, a teda nečakať každý rok na znenie/zameranie novej dotačnej výzvy.

Možný vývin poskytovania oficiálnej rozvojovej pomoci SR

Na doterajšie humanitárne intervencie SR sa možno pozeráť tak, že záujem pôsobiť vo viacerých krajinách, bez sektorovej špecifikácie, v partnerstve s veľkým počtom rôznych medzinárodných organizácií, bez jasnej identifikácie slovenskej komparatívnej výhody môže byť znakom replikovania prístupu niektorých veľkých donorov, alebo naopak, môže svedčiť o slabom strategickom nastavení.

Je však zrejmé, že stratégia malého donora, akým je SR, nemôže byť rovnaká ako tá veľkých krajín, operujúcich v teréne s obrovskými finančnými zdrojmi, know-how, politickým výtlakom a historickými väzbami, vrátane robustných kapacít svojich etablovaných mimovládnych organizácií.

Čoraz viac sa ukazuje potreba viesť pravidelný, štrukturovaný dialóg medzi štátnou správou, občianskou spoločnosťou a ďalšími aktérmi, ktorý by mal viesť k odporúčaniam a následne zmenám v príslušných dokumentoch a v ich implementácii a to nielen na úrovni projektového manažmentu SAMRS, ale aj strategicko-politickom na úrovni MZVaEZ SR a ďalších rozhodovateľov. Tohto dialógu, ktorý môže byť vedený aj na pozadí štyroch scenárov ďalšieho vývinu ODA SR smerom ku krajinám Blízkeho východu spomenutých v predošlom dokumente¹⁵, by sa mala dotýkať aj príprava historicky prvej humanitárnej stratégie SR.

Ako vstupy do tohto dialógu možno vnímať aj zorganizovanie júnovej online diskusie¹⁶ Ambrely s názvom „Ako Slovensko pomáha riešiť a zmierniť dôsledky sýrskej krízy vo svete“. Práve tam členovia, pozorovatelia Ambrely (a tiež ministerstvo zahraničia ako donor) predstavili vnímanie aktuálnej situácie v Sýrii a jej okolitých štátoch, a na konkrétnych príkladoch ukázali, ako môžu aj malou mierou prispieť slovenské organizácie k riešeniam alebo k zmierneniu humanitárnej situácie v regióne. Na to nadväzovala novinárska cesta do Libanonu zorganizovaná Ambrelou v júli 2021 zameraná aj na zvyšovanie povedomia o tejto problematike v slovenskej verejnosti.

Členovia Ambrely, a to nielen účastnícke organizácie na spomínanej fokusovej skupine k danej téme, sú pripravení prispieť k zdieľaniu skúseností a poučení z terénu, ako aj k formovaniu potrebnej a dlho očakávanej humanitárnej stratégie SR.

Poznámka: Názory autora tu prezentované sa nemusia zhodovať s názormi Európskej komisie, MZVaEZ SR, SAMRS alebo Ambrely.

¹⁴ Ambrela: FGD, 2020

¹⁵ Kaba, 2021

¹⁶ Ambrela, 2021

Literatúra:

1. ADRA Slovakia, 2019: Zdroj pitnej vody pre dedinu v Libanone, Dostupné online: <https://www.adra.sk/ako-pomahame/vo-svete/Libanon-zdroj-pitnej-vody/>
2. Ambrela, 2021: Diskusia o riešení a zmiernení dôsledkov sýrskej krízy vo svete. Dostupné online: <https://ambrela.org/podujatia/diskusie-ambrela-o-syrskej-krize/>
3. Ambrela, 2020: Adaptation of Slovak NGOs and their Partners operating in the Middle East to the COVID-19 situation. Ambrela: Bratislava – diskusia vo fokusovej skupine (FGD). Nepochybne nepublikovaný výstup z výskumu.
4. ČvO, 2019: Humanitárna pomoc – Libanon, Dostupné online: <https://clovekvhrozeni.sk/humanitarna-pomoc/libanon/>
5. ČvO, 2020: Koronavírus a naše projekty v zahraničí, Dostupné online: <https://clovekvhrozeni.sk/koronavirus-a-nase-projekty-v-zahranici/>
6. ČvO, 2020: Estelle, humanitárna pracovníčka v Libanone: Neľutujem, že som nastúpila na posledný let, Dostupné online: <https://clovekvhrozeni.sk/humanitarna-pracovnicka-v-libanone-rozhovor/>
7. Kaba, D., 2021: Rozvojové a humanitárne aktivity Slovenskej republiky na Blízkom východe ako reakcia na sýrsku krízu (Policy paper 1), Ambrela: Bratislava. Dostupné online: <https://tvare migracie.ambrela.org/novinky/vydavame-studiu-o-humanitarnych-a-rozvojovych-aktivitach-sr-na-blizkom-vychode/>
8. Magna, 2019: Kde pomáhame – Libanon, Dostupné online: <https://www.magna.org/sk/kde-pomahame/libanon/>
9. Markovič Baluchová, B., 2020: Príklady projektov humanitárnej pomoci slovenských organizácií v Libanone. Dostupné online: https://ambrela.org/wp-content/uploads/2020/07/Ambrela_Studia_Humanitarne_projekty_Libanon_2020.pdf
10. Markovič Baluchová, B., 2021: Alleviation of Refugee Crisis in Lebanon through Humanitarian Aid Projects of Slovak Development Organizations in the Era of Covid-19 Pandemic, *In Clinical Social Work and Health Intervention* 12(1), 63-68 s., Dostupné online: https://clinicalsocialwork.eu/wp-content/uploads/2021/03/cswhi_01_2021_03_cele_cislo-1.pdf
11. SlovakAid, 2019: Partnerské krajiny a regióny – Blízky východ, Dostupné online: <https://slovakaid.sk/krajiny/blizky-vychod/>
12. SlovakAid, 2019: Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023, Dostupné online: https://slovakaid.sk/wp-content/uploads/2020/12/strednodoba_strategia_rozvojovej_spoluprace_sr_2019-2023-2.pdf
13. Slovenská katolícka charita, 2019: Projekty v Sýrii, Dostupné online: <https://www.charita.sk/pomoc-utecencom/syria/>

Ambrella

Platforma rozvojových organizácií - Ambrella

Miletičova 7, 821 08 Bratislava

e-mail: info@ambrella.org

www.ambrella.org

Tento projekt je financovaný
z prostriedkov Európskej únie

Tento dokument vznikol za finančnej podpory Európskej únie. Za obsah tohto dokumentu zodpovedá výlučne Platforma rozvojových organizácií – Ambrella a za žiadnych okolností ho nemožno považovať za názor Európskej únie.

Dokument je publikovaný v rámci projektu „SDGs and Migration – Multipliers and Journalists Addressing Decision Makers and Citizens in the EU“, ktorý sa realizuje vďaka programu Európskej únie pre vzdelávanie a zvyšovanie povedomia (Development Education and Awareness Raising – DEAR) a v rámci projektu „Budovanie riadiacich, koordinačných a implementačných kapacít aktérov v oblasti rozvojovej spolupráce, podporeného z prostriedkov SlovakAid“.